

Wat participatief jeugdonderzoek kan betekenen voor studenten in het hoger beroepsonderwijs

Marieke Kroneman en Kitty Jurrius

Is het mogelijk om studenten ervaring te laten opdoen met participatief jeugdonderzoek? Onderzoek doen vraagt van studenten om zich actief te mengen in de (pedagogische) praktijk en om daarbij tegelijkertijd enige afstand te bewaren. Zo kan heel kort de rol van de participatief onderzoeker worden samengevat. Voor veel hbo-studenten is dat een moeilijke opdracht. Wanneer studenten via participatief jeugdonderzoek kennismaken met onderzoek doen, zijn ze ook als pedagoog betrokken bij de kinderen en jongeren. Voor studenten aan een opleiding hbo-pedagogiek is dit zeer relevant.

1. Opzet en methode

Aan de pedagogiek opleiding van Fontys Hogescholen kregen tweedejaars studenten (in de leeftijd van achttien tot 26 jaar) gedurende de schooljaren 2008/2009 en 2009/2010 de opdracht om samen met kinderen of jongeren een onderzoeksvraag te beantwoorden. Medewerkers van Fontys Hogescholen zochten hiertoe contact met partijen in het veld, die bereid waren om een onderzoeksvraag te formuleren. Het COC Haaglanden was bereid om als opdrachtgever te functioneren in samenwerking met enkele middelbare scholen in Den Haag. Het COC geeft op scholen voor voortgezet onderwijs voorlichting over homoseksualiteit en was benieuwd naar de tevredenheid van leerlingen met de door hen ontvangen voorlichting. De leerlingenraden van enkele van de deelnemende scholen voor voortgezet onderwijs wilden ook optreden als opdrachtgevers omdat zij benieuwd waren hoe er op hun scholen over homoseksualiteit werd gedacht. De studenten/onderzoekers werkten op verschillende manieren samen met de leerlingen.

1.1 Leerlingen als medeonderzoekers

In opdracht van het COC voerden de studenten samen met de leerlingen onderzoek uit tijdens de biologielessen. Daartoe maakten de studenten en de leerlingen samen in het schooljaar 2008/2009 een vragenlijst met open vragen over de COC-voorlichting en deelden die uit in school. In het

schooljaar 2009/2010 bouwden de studenten voort op de gevonden resultaten uit het vorige schooljaar. Ze hielden met de leerlingen focusgroepen en ontwikkelden samen een film, waarvan de leerlingen het script bedachten.

1.2 Leerlingen als opdrachtgever

Hierbij voerden de studenten het onderzoek uit en waren de leerlingenraden de opdrachtgevers. Studenten en leerlingen van de leerlingenraad moesten het eerst samen eens worden over de onderzoeksvraag, de operationalisering van de onderzoeksvraag en de beste methode van dataverzameling. In het schooljaar 2008/2009 wilden de leerlingen onderzoek doen met behulp van enquêtes met vooral gesloten vragen. Het jaar erna, op een andere school, bedacht de leerlingenraad een opzet waarbij focusgroepen en interviews werden gebruikt. Verondersteld werd dat met deze methoden de leerlingen zich veilig zouden voelen om hun mening te geven. Studenten voerden vervolgens het onderzoek uit en presenteerden de uitkomsten aan de leerlingenraad.

2. Lessen die uit deze casus getrokken kunnen worden

2.1. Studenten leren zelf en leren onderzoek doen aan leerlingen

Participatief onderzoek met kinderen en jongeren geeft concreet uitvoering aan een pedagogische visie op kinderen en jongeren als dragers van rechten en als medeburgers. Studenten zijn nog lerende om die visie toe te kunnen passen. Ze moeten bovendien nog leren om onderzoek te doen. De docent die het vak onderzoek geeft, moet deze beide aspecten in participatief onderzoek kunnen begeleiden. Hij of zij moet studenten er op wijzen dat ze hun nieuw verworven kennis over onderzoek goed moeten toepassen, maar ook zodanig dat de leerlingen medeonderzoekers blijven en niet gaandeweg het onderzoek gedegradeerd worden tot respondenten. In de termen van de participatieladder van Hart uitgedrukt: tokenism ligt voortdurend op de loer.

2.2 Structuur om te kunnen leren voor alle betrokkenen (studenten, leerlingen en medewerkers van de scholen voor voortgezet onderwijs en de hogeschool)

Op de middelbare scholen waar door actieve bemoeienis van docenten een vaste structuur werd geboden voor het onderzoek, werden de beste resultaten behaald. De koppeling van de onderzoeksactiviteiten aan reguliere lessen maakte dat studenten en leerlingen zich vooral op hun gezamenlijke onderzoek konden concentreren. In de scholen waar minder structuur geboden werd, kwam er minder goed onderzoek van de grond. Het gaat hierbij niet alleen om het bieden van een onderzoekstructuur maar ook om de inbedding van de onderzoeksactiviteiten in de reguliere leeractiviteiten.

2.3 Implementatie, aansluiting bij beleid en bij de planning van het curriculum

Een van de uitdagingen van participatief onderzoek met kinderen en jongeren, is het omzetten van onderzoeksresultaten in beleidsaanbevelingen, en vervolgens dat er met die aanbevelingen iets wordt gedaan. Dit is een lastige opgave voor iedere onderzoeker, maar is voor studenten al helemaal geen sinecure. Voor de studenten in deze casus was met het inleveren en het presenteren van hun onderzoeksrapport de opdracht volbracht. Het werd zomervakantie en het volgende schooljaar volgden de studenten een vak op een andere hogeschool. De leerlingenraad van een van de middelbare scholen had nog wel behoefte gehad aan contact met de studenten over de uitvoering van de aanbevelingen, maar dat viel buiten de opdracht van de studenten. Voor het COC Haaglanden brachten de resultaten van het onderzoek in 2008/2009 maar beperkt nieuwe informatie. Dat de bestaande voorlichtingsfilm bij leerlingen gedateerd overkwam (vanwege veranderde kledingstijlen) wisten ze eigenlijk al wel. COC Haaglanden besloot na het participatief onderzoek de oude film niet meer te gebruiken.

3. Ten slotte

Als er rekening gehouden wordt met de uit deze eerste ervaringen te leren lessen, kan participatief jeugdonderzoek een goede plek krijgen in de opleidingen pedagogiek. Het geeft studenten, docenten, kinderen en jongeren de mogelijkheid om samen vorm te geven aan een lerende omgeving. Participatief onderzoek met jeugdigen biedt aan alle betrokkenen de mogelijkheid om nieuwe kennis en ervaringen op te doen, van elkaar te leren, en na te denken over verbeteringen in de leefomgeving van kinderen en jongeren. Voorts biedt participatief jeugdonderzoek aan studenten de mogelijkheid om kennis te maken met een concrete vorm van jeugdparticipatie namelijk de participatie van kinderen en jongeren in hun eigen leefomgeving en in onderzoek. Als betrokkenen voldoende oog hebben voor de unieke omgeving die de opleidingen kunnen creëren kan participatief jeugdonderzoek een mooi onderdeel gaan vormen van het hbo-curriculum.

Per 1-9-2013 is de opleiding Pedagogiek in Den Haag van de Fontys Hogescholen onderdeel van de Haagse Hogeschool Academie Sociale Professions

Verwijzingen naar deze tekst: Marieke Kroneman & Kitty Jurrius (2013) Wat participatief onderzoek kan betekenen voor studenten in het hoger beroepsonderwijs p. 106-108 in: Christine Dedding, Kitty Jurrius, Xavier Moonen en Leo Rutjes (red.) *Kinderen en jongeren actief in wetenschappelijk onderzoek. Ethiek, methoden en resultaten van onderzoek met en door jeugd* Houten: Uitgeverij Lannoo nv